

Prof. dr hab. Eleonora Bielawska-Batorowicz
Instytut Psychologii

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Marii Siwy „Psychospołeczne determinanty i konsekwencje zachowań siedzących w dwóch rodzajach diad”

Recenzja rozprawy doktorskiej „Psychospołeczne determinanty i konsekwencje zachowań siedzących w dwóch rodzajach diad” została sporządzona na wniosek Rady Naukowej Instytutu Psychologii Uniwersytetu SWPS, na podstawie art. 187 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz Regulaminu przeprowadzania postępowań w sprawie nadania stopnia doktora w SWPS Uniwersytecie Humanistycznospołecznym.

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska koncentruje się na uwarunkowaniach zachowań siedzących osób dorosłych i dzieci, analizując je w perspektywie interakcji w diadzie. Ze względu na znaczące zdrowotne konsekwencje ograniczonej aktywności fizycznej wybór takiej problematyki badań wart jest podkreślenia – ze względu na jej wagę teoretyczną oraz potencjalne aplikacyjne znaczenie uzyskanych rezultatów. W rozprawie przedstawiono wyniki czterech badań, powiązanych tematycznie i uwzględniających podobną procedurę oraz zestawy narzędzi badawczych. Trzy z tych badań zostały już opublikowane w formie artykułów naukowych w *Annals of Behavioral Medicine* oraz *Mental Health and Physical Activity* (włączam tu także tekst przyjęty do druku w ANBM), a manuskrypt dotyczący kolejnego badania został złożony do druku w czasopiśmie *Mental Health and Physical Activity*, gdzie jest poddawany procesowi recenzji. Publikacjami wchodzącymi w skład rozprawy są zatem:

1. Siwa, M i in. (2023a). The dyadic interplay between relationship satisfaction, perceived positive and negative social control, and a reduction of sedentary behavior time. *Annals of Behavioral Medicine*, 57 (2), 165-174. <https://doi.org/10.1093/abm/kaac032>
2. Siwa, M i in. (w druku). Positive and negative parental social control, relationship satisfaction, and sedentary behavior in parent-child dyads. *Annals of Behavioral Medicine*
3. Siwa, M. i in. (2023b). Associations between depressive symptoms and sedentary behaviors in dyads: Longitudinal cross-over effects. *Mental Health and Physical Activity*, 24, 100501. [https://doi.org/10.1016.j.mhpa.2022.100501](https://doi.org/10.1016/j.mhpa.2022.100501)
4. Siwa, M. i in. (w recenzji). Associations between depressive symptoms and sedentary behavior in parent-child dyads: Longitudinal effects within- and across individuals. *Mental Health and Physical Activity*.

Struktura rozprawy jest konsekwencją jej zawartości – teksty opisujące każde z badań (kopie opublikowanych artykułów i złożone w redakcjach manuskrypty wraz z załącznikami) są poprzedzone autoreferatem, który przedstawia założenia teoretyczne i cele badań, ich metodę, główne rezultaty wraz z interpretacją, a także ogóle wnioski z całego cyklu badań. Ze względu na swoje cele, założenia teoretyczne i zastosowaną procedurę badawczą, uwzględniającą wzajemne oddziaływania w diadzie, przedstawione w rozprawie badania stanowią bardzo spójny cykl. Tym samym rozprawa spełnia formalne wymagania § 14 Regulaminu przeprowadzania postępowań w sprawie nadania stopnia doktora w SWPS Uniwersytecie Humanistycznospołecznym. Mgr Maria Siwa jest pierwszą autorką wszystkich publikacji, a Jej znaczący i wiodący wkład został jednoznacznie stwierdzony przez wszystkich współautorów z międzynarodowego zespołu badawczego (w rozprawie znajdują się wszystkie stosowne oświadczenia).

Cykl badań uwzględniony w rozprawie doktorskiej koncentruje się na poszukiwaniu odpowiedzi na pytania dotyczące roli kontroli społecznej i satysfakcji z relacji dla redukcji zachowań siedzących oraz pytania dotyczące związku zachowań siedzących i objawów depresji. Zrealizowane badania uwzględniały ponadto prawdopodobne zróżnicowanie funkcjonowania diady złożonej z osób dorosłych i diady rodzic-dziecko, co doprowadziło do przeprowadzenia badań bardzo zbliżonych w swojej koncepcji i procedurze w ramach diad osoba docelowa-partner oraz rodzic-dziecko. Takie sformułowanie celów badań jest zgodne ze współczesnymi koncepcjami teoretycznymi (odwołano się m.in. do diadycznego modelu wpływu zdrowotnego) i stwarza możliwości rozszerzenia dotychczasowej wiedzy ze względu na uwzględnienie zróżnicowania typów diad (diady rodzic-dziecko oraz diady osób dorosłych inne niż diady romantyczne). Ponadto zobiektywizowana procedura pomiaru zachowań siedzących w postaci zastosowania akcelometru wyróżnia recenzowany cykl na tle badań odwołujących się jedynie do samopisu takich zachowań. Postawione przez Autorkę rozprawy cele naukowe realizowano w badaniach prowadzonych z udziałem dużych grup uczestników, których liczebność przekraczała szacowane niezbędne liczebności próby (kalkulacja G*Power), z wykorzystaniem adekwatnych i rzetelnych narzędzi badawczych oraz zaawansowanych metod statystycznej analizy danych, a także z zachowaniem reguł etycznych (projekty badań uzyskały akceptację komisji etycznej). Co więcej, każde z badań miało charakter badań podłużnych, prospektywnych z kilkoma punktami pomiaru, co pozwalało na ocenę trwałości efektu zmiany. Tym samym spełniono standardy stawiane współcześnie psychologicznym badaniom naukowym.

Wartość naukowa cyklu publikacji przedstawionych w rozprawie doktorskiej powinna być analizowana w kontekście ich rezultatów, które w mojej opinii znacząco rozszerzają wiedzę z zakresu uwarunkowań zachowań siedzących. Poniżej przedstawiam najważniejsze z nich.

1. W badaniu 1, w którym testowano dwa prawdopodobne modele zależności pomiędzy satysfakcją z relacji, postrzeganą (pozytywną i negatywną) kontrolą społeczną oraz czasem zachowań siedzących osoby docelowej i partnera, uzyskano wyniki wskazujące, że oba modele wyjaśniają znaczące i podobnie wysokie proceny wariacji w zakresie zachowań siedzących osób w diadzie. Ponadto wykazano zróżnicowaną rolę rodzaju postrzeganej kontroli. Szczególnie interesujący jest wynik, zgodnie z którym krótszy czas zachowań siedzących osoby docelowej w ostatnim (trzecim) pomiarze był związany z postrzeganiem

negatywnej kontroli w początkowym pomiarze. Pozytywna kontrola przynosiła zróżnicowane efekty w końcowym pomiarze: wydłużała czas zachowań siedzących osoby docelowej oraz skracała czas takich zachowań partnera w diadzie. Ocena satysfakcji z relacji nie była bezpośrednio związana z czasem zachowań siedzących osoby docelowej, ale rzutowała na zachowania siedzące partnera. Wykazano również, że poziom satysfakcji z relacji (wyższy u osoby docelowej, niższy u partnera) był związany z postrzeganiem negatywnej kontroli przez osobę docelową. Uzyskane rezultaty pozwalają zatem na wnioskowanie, że efekty kontroli negatywnej (zwykle prowadzącej do niekorzystnych zmian zachowań zdrowotnych) powinny być rozpatrywane szerzej – w kontekście poziomu spostrzeganej negatywnej kontroli i satysfakcji w diadzie.

2. W badaniu 2 testowano te same modele zależności, jak w badaniu 1, ale procedura uwzględniała diady rodzic-dziecko. Podobnie jak w badaniu 1 wykazano, że oba modele wyjaśniają znaczące procenty wariacji w zakresie zachowań siedzących osób w diadzie, jednak wartości te były niższe w przypadku dzieci niż dorosłych. Wykazano bezpośredni związek pozytywnej kontroli z wyższym poziomem zachowań siedzących dzieci i rodziców. Negatywna kontrola nie była powiązana istotnie z zachowaniami siedzącymi osób w diadzie.
3. W badaniu 3, w którym analizowano związki zachowań siedzących i objawów depresji w diadach złożonych z osób dorosłych, wykazano interesujące efekty krzyżowe, zgodnie z którymi depresja osoby docelowej przewidywała zachowania siedzące partnera, a zachowania siedzące partnera przewidywały objawy depresyjne u osoby docelowej. Zależności te były widoczne także w postaci efektu pośredniego – pierwotny dłuższy czas zachowań siedzących partnera sprzyjał objawom depresyjnym u osoby docelowej (czas T2), co prowadziło do zwiększenia czasu zachowań siedzących partnera w końcowym pomiarze. Tym samym uzyskano argumenty na rzecz wzajemnego oddziaływania zachowań siedzących i objawów depresyjnych.
4. W badaniu 4 testowano te same zależności, jak w badaniu 3, ale procedura uwzględniała diady rodzic-dziecko. Uzyskano spójne wyniki obejmujące związek zachowań siedzących i objawów depresji u dzieci, wzajemnie się wzmacniających.

W recenzowanej rozprawie mamy zatem do czynienia ze zbiorem wyników, które pomagają rozstrzygać istotne kwestie naukowe, takie jak znaczenie zachowań siedzących dla stanu emocjonalnego dorosłych i dzieci, obecność i znaczenie efektów krzyżowych w przypadku interwencji prozdrowotnych, rola pozytywnej i negatywnej kontroli dla ograniczania zachowań siedzących. Mamy także do czynienia z udokumentowanymi różnicami w zakresie czynników modyfikujących zachowania siedzące u diadach złożonych z osób dorosłych i diad dorosły-dziecko.

Wszystkie rezultaty, których przykłady podano wyżej, uzyskano w oryginalnie zaplanowanych i prawidłowo przeprowadzonych badaniach. Ich wyniki zostały komunikatywnie przedstawione, zilustrowane tabelami i wykresami, właściwie zinterpretowane i odniesione do literatury przedmiotu. W tym miejscu warto podkreślić bardzo dobrą znajomość współczesnych koncepcji teoretycznych i najnowszych publikacji, które Autorka rozprawy dobrze wykorzystała w planowaniu własnych badań i dyskusji ich wyników. Na uwagę zasługuje duża swoboda w proponowaniu oryginalnych uzasadnień uzyskanych wyników, wskazywaniu ograniczeń własnych projektów badawczych, a także w określaniu

perspektyw dalszych badań. Te walory widać zwłaszcza w pracach już opublikowanych, gdzie interpretacja i dyskusja wyników są rozbudowane. Wskazuje to na wysokie kompetencje Autorki rozprawy tak w zakresie projektowania i prowadzenia badań, jak i w zakresie prezentowania ich rezultatów.

W tym kontekście pewien niedosyt budzi autoreferat. Przedstawiono w nim główne założenia wszystkich projektów badawczych, opisano ich procedurę, podano i omówiono wyniki, a także dokonano krótkiego podsumowania (tzn. Konkluzje dla badań 1-4), co jest prawidłowe. Szkoda jednak, że bardzo skrótowo potraktowano w nim kwestie praktycznych implikacji badań nie uwzględniając szerzej np. zróżnicowania interwencji adresowanych do dzieci / nastolatków i do dorosłych, wynikających z uzyskanych rezultatów. Nie odniesiono się również szerzej do różnic obserwowanych w diadach osób dorosłych i diadach rodzic-dziecko. Ciekawym byłoby również poznanie zdania Autorki rozprawy w kwestii znaczenia różnych typów zachowań siedzących dla objawów depresyjnych. Rozróżnienie zachowań „biernych” i „angażujących poznawczo” pojawia się w dyskusji w publikacji do badania 3, stąd pytanie o możliwe różne od uzyskanych wyniki w przypadku badania w diadach osób dorosłych i diadach rodzic-dziecko, gdyby w procedurze badawczej możliwe byłoby takie rozróżnienie. Szkoda także, że przy omówieniu w autoreferacie badań testujących dwa różne modele nie zdecydowano się na wskazanie – na podstawie uzyskanych wyników – modelu bardziej trafnego.

Recenzowana rozprawa podejmuje ważne problemy badawcze związane z uwarunkowaniami zachowań siedzących. Składające się na nią publikacje przedstawiają wyniki wartościowych badań, które znacząco uzupełniają wiedzę naukową oraz dostarczają podstaw do działań interwencyjnych. Przedstawione w rozprawie badania wskazują także, że Autorka rozprawy posiada dużą wiedzę teoretyczną, umiejętności ważne dla pracy badawczej oraz kompetencje niezbędne do prowadzenia badań, w tym w międzynarodowych zespołach.

Konkludując stwierdzam, że rozprawa przedstawiona przez mgr Marię Siwy spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim opisane w art. 187 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Wnioskuje o dopuszczenie mgr Marii Siwy do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora.

